

rijo tarpgumburinių vagų rašto forma nevienoda, atitinkamai 5+ ir 5Y. Jokių nebūdingų mūsų populiacijai požymių, pavyzdžiui, t.a.m.i. gumburėlio ar distalinės trigonido keteros ir kt., nėra. Abu dantys iširti odontoglyfiškai, atkreiptinas dėmesys į kai kurių dešinės ir kairės pusių rašto elementų asimetriją, kadangi šis reiškinys dar bendrai nėra nuodugnai tyrinėtus. Pavyzdžiui, dešiniojo 2med vaga įteka į trečią tarpgumburinę vagą, o kairiojo – į centrinę duobutę (t. y. atitinkamai 2med(III) ir 2med(fc) variantai), 2eod vaga nevienodos formos – dešiniajame dantyje išlikusi atgal (distaline kryptimi), o kairiajame – į priekį (mezialine kryptimi). Fizinėje antropologijoje tokia fluktuojanti kai kurių požymių (kranologinių ir kitų) asimetrija (dešinės ir kairės pusių) bandoma analizuoti kaip streso markeris.

2. Abiejų viršutinių nuolatinių pirmųjų krūminių dantų (16 ir 26) fragmentai. Abiejuose rastas gerai išsi-

vystęs Karabelio gumburėlis (dešinėje vertintinas 2–3 balais, kairėje didesnis – 5 balai), kurio dažnumas mūsų populiacijoje siekia iki 50 procentų (Balčiūnienė, 1988, 82 p.). Savo odontoglyfiniu raštu panašūs į tipiškus mūsų populiacijai variantus, pavyzdžiui, metakonuso vagos sudaro bendrus triradiusus – dabartinėje populiacijoje šis variantas labai dažnas: įvairiose grupėse sudaro iki 50 proc. ir daugiau (Barkus, 2000).

3. Neidentifikuotas krūminio danties fragmentas.

Visi dantys dar be aiškesnių nusidėvėjimo požymių, todėl irgi galima daryti išvadą, kad tai vaikas (gal iki 8–10 metų).

Odontometriškai dantys netirti, nes norėta juos išsaugoti, o matavimo metu netyčia stipriau paspaudus instrumentu tokios emalio „kepurėlės“ tuoj pat sutrupa į smulkius fragmentus.

Literatūra

1. Barkus A., 2000. Dabartinės lietuvių populiacijos krūminių dantų odontoglyfinė charakteristika (daktaro disertacija). Vilnius.
2. Česnys G., Balčiūnienė I., 1988. Senųjų Lietuvos gyventojų antropologija. Vilnius.

THE CRANIOLOGICAL AND ODONTOLOGICAL DATA FROM THE GINTARAI CEMETERY

Arūnas Barkus

Summary

The fragments of a skull and deciduous and permanent teeth, mainly molars, from five graves were investigated. The skull from grave No. 9 belongs to an adult person, and all the teeth belong to children of various ages – from 3–4 to 10–12 years old: from grave No. 3 – younger than 10 years, from grave No. 4 – from 6–7 to 11–12 years old, from grave No. 8 –

a child younger than 3–4 years, and from grave No. 19 – younger than 10 years. Only enamel caps of the teeth crowns are mostly preserved. Despite this, due to lack of enamel attrition, it was possible to examine the teeth odontoglyphically. According to the odontoglyphical pattern, the teeth are quite similar to well – investigated modern Lithuanians.

Įteikta 2001 m. birželio mėn.

VII a. pirmosios pusės karys iš Lazdininkų (Kalnalaukio)

Audronė Bliujienė, Donatas Butkus

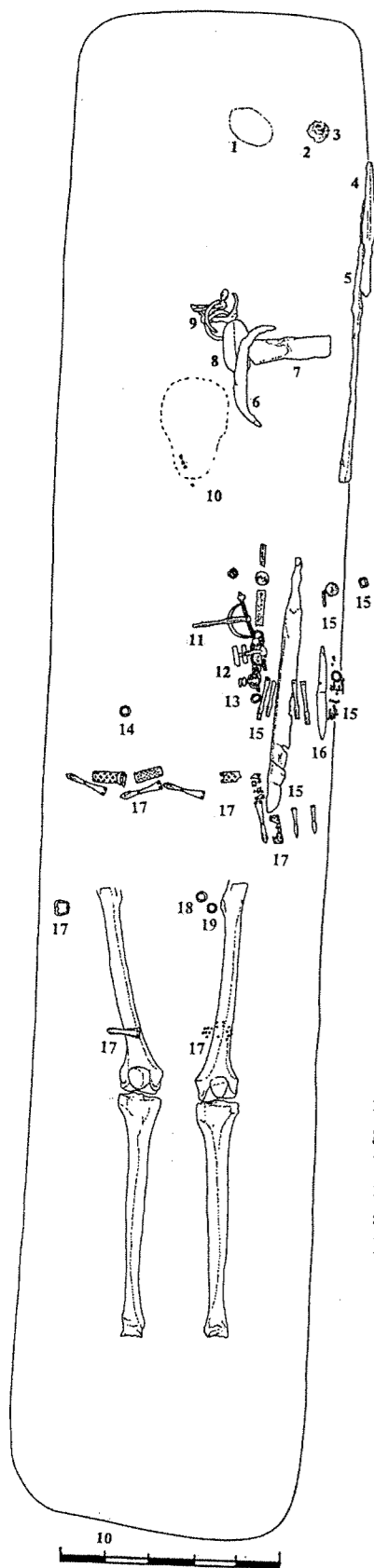
Įžanga. Pastaraisiais metais visa Lietuva apimta platesnių ar siauresnių archeologinių tyrinėjimų ar paminklų žvalgymo. Šių tyrinėjimų padarinys – ne tik nauji paminklai, bet ir tikslesnė senųjų chronologija bei iki šiol nežinomi dirbiniai, gerokai praplečiantys baltų priešistorės suvokimą. Pastarųjų metų Lazdininkų (Kalnalaukio, toliau Lazdininkai) kapinyno medžiaga yra unikalė. Tačiau taip pat akivaizdu, kad kapinynas turi „tragiškumu paženklintą lemtį“, matyt, uždėtą jam ne tiek Dievų, kiek neatsakingos žmonių, susijusių su paminklų apsauga, veiklos.

Lazdininkų (A 490, Kalnalaukio, Darbėnų apyl., Kretingos r.) kapinynas yra Darbos kairiajame krante, apie 3 ha ploto kalvoje, vadinamoje Kalno lauku. 1982 metais buvo nustatyta šio paminklo 3,9 ha dydžio saugoma teritorija. Nors pastaraisiais dešimtmečiais tyrinėjant kapinyną buvo nustatyta, kad paminklo teritorija kur kas didesnė nei saugoma, tačiau saugoma kapinyno teritorija nepadidėjo.

Kapinyną tyrinėti 1940 m. pradėjo Pranas Baleniūnas (Baleniūnas, 1940; medžiaga saugoma VDKM inv. Nr. 1774: 1–126; 1777: 1–4; 1809: 1–24; 1811: 1–2). Nedideli šio kapinyno tyrinėjimai buvo atlikti 1958 metais (Gabriūnaitė, 1958; medžiaga saugoma VDKM inv. Nr. 506–527). Tačiau pirmieji kiek išsamesni šių tyrinėjimų rezultatai buvo paskelbti tik 1968 metais (Butėnienė, 1968, p. 143–161). 1976 m. kapinyno kalvelės pietiniame šlaite pradėjus statyti didžiulį karvidžių kompleksą, paminklą tyrinėjo Paminklų restauravimo instituto archeologas Stasys Patkauskas (Patkauskas, 1976; medžiaga saugoma Kr. M LS 2060). 1978–1982 Lazdininkų kapinyną tyrinėjo Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus archeologės Kazimiera Gabriūnaitė, Kristina Rickevičiūtė ir Liucija Murnikaitė (Gabriūnaitė, 1978, 1979, 1980, 1981; Rickevičiūtė, 1982; medžiaga saugoma VDKM inv. Nr. 2307: 1–31; 2311:1–39; 2314: 1–30; 2324: 1–22; 2330: 1–25). Nuo 1991 m. į archeologinius

šio kapinyno tyrinėjimus įsitraukė Kretingos muziejus, kurio pagrindinis tikslas yra paminklo ribų nustatymas, platus senojo geležies amžiaus palaidojimų tyrinėjimai (Butkus, Kanarskas, 1992, p. 81–85; Butkus, Sidrys, Kanarskas, 1994, p. 190–194; Bliujienė, Butkus, 2000, p. 252–254). Kretingos muziejus Lazdininkų kapinyną tyrinėja iki pat pastarųjų metų. Taigi per visus minėtus metus iširti 483 kapai, priklausantys II a.–XIII a. pirmajai pusei. Pagal kapų skaičių Lazdininkų kapinynas – vienas iš labiausiai iširtų Lietuvos laidojimo paminklų. Be to, šiaurinėje kapinyno dalyje rasta gyvenvietės pėdsakų. Apie gyvenvietės chronologiją kol kas tikslesnių duomenų nėra. Aišku viena, kad jos teritorijoje, bent jau III a. pradžioje, buvo laidojama. Nors kapinynas tyrinėjamas ne vienerius metus, medžiaga skelbta labai fragmentiškai, dažniausiai aprašant unikalius, į Lietuvos archeologijos „aukso fondą“ įėjusius dirbinius (Patkauskas, 1980, p. 64–70; Varnas A., 1978, p. 117–124; Murnikaitė, 1983, p. 34–35; Rickevičiūtė, 1984, p. 45–48; Michelbertas, 2000, p. 57–60, pav. 1). Lazdininkų kapinyno medžiaga yra išskirtinai reikšminga tiek Lietuvos, tiek baltų kraštų ir neabejotinai Europos archeologijos mokslui. Kapinyno medžiaga tvirtai įeina į Europos mokslinę apyvartą (von Carnap-Bornheim C., 2000, p. 51–55; Michelbertas, 2000, p. 57–60, pav. 1).

Kario kapas Nr. 73. Laidosena. 2000 m., tyrinėjant pietrytinę kapinyno dalį, 86 cm gylio ir 275x54 cm dydžio kapo duobėje rastas turtingo kario palaidojimas medinia-me skobtiniame karste (KrM LS 2561/ 196–215). Apie karsto liekanas byloja po dirbiniais rastos medienos liekanos. Preparuojant kapo duobę, skobtinio karsto pėdsakai išryškėjo 60–65 cm gylyje. Šiame gylyje rasta nemažų karsto fragmentų. Galima spėti, kad mirusysis kape Nr. 73 buvo palaidotas vasaros pradžioje. Preparuojant kiauraraštį diržo apkalą, tarp sidabrinės plokštelės ir karsto liekanų rasta vasaros pradžiai būdingo subrendimo laipsnio paprastojo klevo (*Acer platanoi-*

des) sėkla¹. Iš mirusiojo griaučių teišliko apatinio žandikaulio fragmentų, nedidelių kaukolės skliauto dalių ir keli dantys. Taip pat buvo išlikę šlaunikaulių ir blauzdikaulių fragmentų bei kairiosios rankos kaulų, pirštų falangų dalių. Mirusiojo skeleto liekanos leidžia teigti, kad mirusysis buvo palaidotas galva orientuotas į šiaurės vakarus (280°), aukštiekninkas, ištiestomis kojomis, dešinioji ranka buvo padėta ant krūtinės, kairioji ištiesta (1 pav.). Kape Nr. 73 buvo palaidotas 20–25 metų amžiaus individas, sprendžiant iš įkapių – vyras². Be to, preparuojant kapo duobę pastebėta, kad kapą kažkodėl buvo bandyta atkasti. Tačiau, atkasus kapo duobę iki 62 cm gylio, toliau nebekasta.

Karsto gale, virš mirusiojo galvos, kairėje pusėje rasta geriamojo rago angos apkalos detalės bei miniatiūrinio lipdyto molinio puodelio pėdsakų (1: 1–2 pav.). Šie dirbiniai buvo visiškai suirę, todėl jų forma neaiški. Žalvarinio geriamojo rago apkalos skersmuo galėjo būti apie 6–7 cm. Po puodelio dugnu buvo rasta žalvarinė

¹ Dėkojame dr. Valerijui Rašomavičiui, Botanikos instituto Geobotanikos skyriaus vedėjui, už tyrimą.

² Dėkojame prof. habil. dr. G. Česniui (Medicinos fakulteto Anatomijos, embriologijos ir histologijos katedra) už mirusiojo amžiaus nustatymą.

1 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73

1 – žalvarinio geriamojo rago angos pakraščio apkalos likučiai; 2 – molinio miniatiūrinio puodelio dalys; 3 – žalvarinė grandelė; 4–5 – geležiniai įmoviniai ietigaliai; 6 – geležinis dalgis; 7 – geležinis įmovinis kirvis; 8 – smiltainio galastuvas; 9 – geležiniai trinariai žąslai; 10 – gintarinis karolis; 11 – lankinė zoomorfinė segė (bronzos, sidabro, sidabro plokštelės, mėlyno stiklo akutės); 12–13 – bronzinės lankinės laiptelinės segės; 14 – žalvarinis įvijinis žiedas; 15 – vienašmenis kalavijas su dirželiais – pasaitėliais (geležis, žalvaris, sidabro plokštelės, mėlyno stiklo akutės); 16 – geležinis peilis; 17 – diržo detalės: žalvarinė sagtis; žalvariniai kiauraraščiai apkalai; sidabrinės plokštelės, žalvarinis dengtas sidabro plokštele diržo galo apkalas, žalvariniai lanceto formos kabučiai, spurgeliai; 18–19 žalvariniai įvijiniai žiedai (piešė Izolda Maciukaitė)

Fig. 1. Lazdininkai, grave 73

1 – traces of bronze orifice of drinking horn bindings (bronze); 2 – traces of ceramic miniature pot; bronze loop; 4–5 – spearheads (iron); 6 – scythe (iron); 7 – socked axe (iron); 8 – whetstone (sandstone); 9 – riding bit (iron); 10 – amber bead; 11 – crossbow animal headed brooch (bronze, silver, silver plates, glass); 12–13 – crossbow ladder brooches (bronze); 14 – bronze spiral finger ring; 15 – one edged blade sword with strap-handle (iron, bronze, silver, silver plates, glass); 16 – iron hafted knife; 17 – parts of the belt: belt buckle, open work and silver belt plates, lancet shaped pendants, rivets (bronze, silver); 18–19 – bronze spiral finger rings (drawing by Izolda Maciukaitė)

2,2–2,6 cm skersmens, apvalaus skerspjūvio grandelė (1: 3 pav.). Ant kairiojo karsto krašto gulėjo geležinis 27,5 cm ilgio ietigalis rombo formos plunksna (1: 4 pav.). Dar vienas 60,5 cm ilgio ietigalis siaura rombo formos skersinio pjūvio plunksna gulėjo po pirmuoju (1: 5 pav.). Virš mirusiojo galvos kairėje buvo padėta keletas įkapių. Viena iš jų – geležinis dalgis, ikote orientuotas į kairę (1: 6 pav.). Prie dalgio, įmova link karsto krašto, buvo rastas įmovinis geležinis kirvis (1: 7 pav.). Jo kotas turėjo būti mirusiojo galvos kairėje pusėje. Tarp dalgio ir žąslų, karsto dugne, gulėjo smiltainio galastuvas (1: 8 pav.). Už dalgio ir galastuvo gulėjo sulenkta trinariai geležiniai žąslai tiesiais nareliais (1: 9 pav.).

Po mirusiojo žandikauliu buvo rastas nedidelis tektintas dvigubo nupjauto kūgio formos gintarinis karolis (1: 10 pav.). Mirusiojo krūtinę puošė lankinė zoomorfinė segė. Segė į mirusiojo drabužį buvo įsegta skersai krūtinę. Segės kojėlė buvo nukreipta link dešiniojo mirusiojo šono (1: 11 pav.). Žemiau lankinės zoomorfinės segės viena paskui kitą gulėjo dvi žalvarinės lankinės laiptelinės segės (1: 12–13 pav.). Po lankinė zoomorfine buvo rasta didesnė lankinė laiptelinė segė. Mažesnė laiptelinė segė turėjo susegti drabužį krūtinės apačioje. Laiptelinės segės gulėjo skersai mirusiojo krūtinę, įvijomis į kairę pusę, laipteliais – į dešinę.

Sulenкта mirusiojo dešinė ranka, matyt, buvo padėta ant krūtinės žemiau apatinės laiptelinės segės. Šios rankos pirštą puošė žalvarinis įvijinis dviejų apvijų pusapvalaus skersinio pjūvio žiedas (1: 14 pav.). Dar du žalvariniai įvijiniai žiedai rasti prie kairiojo šlaunikaulio viršaus. Vienas jų žalvarinis įvijinis, kitas – praplaita priekine dalimi. Pastarųjų žiedų viduje rasta po nedidelę piršto falangėlę. Taigi šie žiedai turėjo puošti ištiestą kairiąją mirusiojo ranką (1: 18–19 pav.).

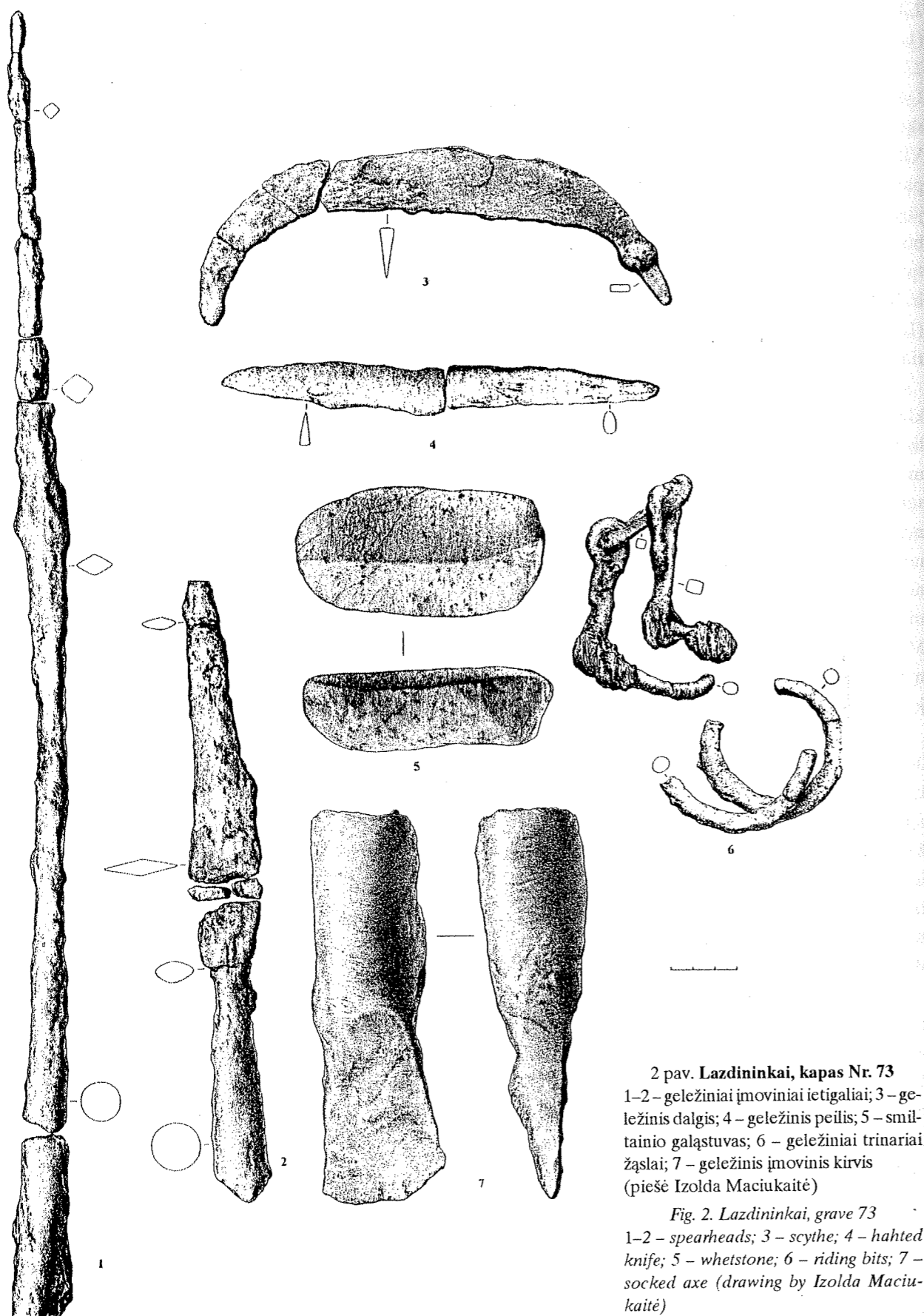
Mirusiajam ant krūtinės, kairėje pusėje, buvo padėtas vienašmenis kalavijas, matyt, medinėmis makštimis, puoštomis keturiais zoomorfiniais kabučiais. Tačiau makštų pėdsakų – medienos ar metalinių apkalų – nerasta. Vienašmenis kalavijas prie diržo buvo pritvirtintas skirstikliais ir pasaitėliais (1: 15 pav.). Rastos dvi nedidelės žalvarinės masyviu įgaubtu priekiu sagtelės ir du nevienodai dekoruoti dirželių galai. Vienašmenio kalavijo prikabinimo prie diržo detalėms priklauso ir dvi apskritos žalvarinės dengtos kalstytomis sidabro plokštelėmis ir puoštos mėlynomis stiklo akutėmis rozetės – skirstikliai, trys apskritos grandelės, keturios si-

dabrinės dirželių apkalų plokštelės bei spurgeliai. Pastaraisiais buvo dengtos kai kurios dirželių dalys (1: 15 pav.). Vienašmenis kalavijas su dirželiais buvo padėtas ant mirusiojo krūtinės, todėl jo konstrukcija, tvirtinimas prie diržo kiek paaikšėjo tik preparuojant kapą laboratorijoje. Be vienašmenio kalavijo ir puošnių dirželių, mirusiojo krūtinės srityje, kairėje pusėje, prie pat karsto krašto gulėjo nedidelis, 20 cm ilgio peilis medinėmis kriaunomis.

Mirusiojo juosmens ir kojų srityje rasta ypač puošnaus diržo dalių, dekoruotų penkiaais žalvariniais kiauraraščiais ir sidabriniais, dekoruotais pintiniu raštu apkalais bei keturiais pailgiais, apačioje išplatintais žalvariniais lanceto formos, panašiais į šaukštelį kabučiais (1: 17 pav.). Virš dešiniojo kelio rasta žalvarinis diržo galo apkalas, o virš kairiojo – spurgelių liekanų. Spurgeliai buvo išsidėstę 5 eilėmis. Jie – tai vienas iš puošybinų diržo elementų (1: 17 pav.). Prie dešiniojo šlaunikaulio viršuje, išorėje, rasta žalvarinė „D“ raidės formos įlenktu priekiu diržo sagtis (1: 17 pav.). Tačiau diržas mirusiojo drabužio nejuosė. Dalis diržo su kabučiais buvo padėta ant juosmens. Kitos diržo dalys rastos kelių srityje.

Kario ginklai, darbo įrankiai, buities daiktai, papuošalai. Ietigaliai. Mirusysis buvo palaidotas su dviem įmoviniais ietigaliais (2: 1–2 pav.). Pirmasis ietigalis yra 27,5 cm ilgio rombo formos plunksna (2: 2 pav.). Plunksnos plotis 3,2 cm, įmovos skersmuo – 2,2 cm. Įmoviniai ietigaliai plokščia pailga ištęsto rombo formos plunksna skiriami I g tipui (Казакявичюс, 1988, p. 19–32, pav. 9: 2, žem. IV). IV–VII a. tokių ietigalių randama visoje Lietuvoje. Pajūryje tokių ietigalių rasta nedaug (Bandužiai, Kurmaičiai-Pajuodupis; Казакявичюс, 1988, p. 32). Be kitų baltišų teritorijų, šio tipo ietigalių randama jotvingių pilkapiuose, prūsų kapinyuose.

Antrasis ietigalis yra net 60,5 cm ilgio, siaura rombo formos skersinio pjūvio plunksna. Šio ietigalio plunksnos plotis tik 1,2–2,4 cm. Įmovos skersmuo 2,8 cm, perėjimas iš įmovos į plunksną – neryškus (2: 1 pav.). Iki šiol tokių ilgų ietigalių Lietuvoje nerasta. Ietigalis priklausytų I d tipui, bet Lietuvoje randamų šio tipo ietigalių ilgis tesiekia 40 cm (Казакявичюс, 1988, p. 32–34, pav. 10: 1–2, žem. V). Šio tipo ietigaliai yra neryškaus rombo formos plunksna. Tradiciškai tokie ietigaliai datuojami VI–VIII a. (Казакяви-

2 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73
1–2 – geležiniai įmoviniai ietigaliai; 3 – geležinis dalgis; 4 – geležinis peilis; 5 – smiltainio galąstuvus; 6 – geležiniai trinariai žąslai; 7 – geležinis įmovinis kirvis (piešė Izolda Maciukaitė)

Fig. 2. Lazdininkai, grave 73
1–2 – spearheads; 3 – scythe; 4 – hafted knife; 5 – whetstone; 6 – riding bits; 7 – socketed axe (drawing by Izolda Maciukaitė)

чюс, 1988, p. 32–34). Ietigalių panašiomis ilgomis siauromis plunksnomis rasta septyniuose Pagrybio kapinyne V–VI a. vyrų kapuose, tačiau jų ilgis tesiekia 32–40 cm (Vaitkunsienė, 1995, p. 104–105, pav. 145).

Dalgis. Rastasis dalgis yra nedidelis, tik 21,5 cm ilgio, jo ašmenų plotis 2,5 cm (2: 3 pav.). Dalgis yra vyrų darbo įrankis. Paprotys vyrui į kapą dėti dalgį kapinyne su akmenų vainikais srityje buvo ypač paplitęs senajame geležies amžiuje ir viduriniojo geležies amžiaus pradžioje (Tautavičius, 1978, p. 117–121, žem. 65). I tūkstantmečio viduryje baltų genčių gyventoje teritorijoje dalgis randamas ir karių raitelių kapuose, kartais tokiuose kapuose randamas ir vienašmenis kalavijas (Pagrybis, k. 10; Reketė, Kretingos r., k. 35; Navickaitė-Kuncienė, 1968, p. 165–166; Vaitkunsienė, 1995, p. 97–98).

Peilis. Peilis įtvėriamasis, tiesia nugarėle, medine rankena. Jo ilgis 20 cm, įtvėra – 6 cm ilgio, ašmenų plotis 1,9–2,2 cm. Ašmenys yra trikampio skersinio pjūvio (2: 4 pav.). Ant peilio ašmenų buvo išlikę medienos pėdsakų, tai, matyt, makštų liekanos. Šis peilis rastas greta vienašmenio kalavijo, todėl jį taip pat reikėtų manyti esant ginklą. VII a. peilis ir vienašmenis kalavijas, kaip kario ginkluotės dalis, buvo žinomi ne tik baltams, bet ir įvairioms germanų gentims (Kazakevičius, 1993, p. 63; Vaitkunsienė, 1995, p. 94–95; Menglin, 1995, p. 24–25, Abb. 21; Neymayer, 1995, p. 96–97).

Galąstuvus. Tai tik stačiakampio formos smiltainio akmuo, kurio viena plokštuma paruošta įrankiams galąsti. Tačiau ant galąstuvo matomų galandinimo žymių nėra (2: 5 pav.). Galąstuvo ilgis – 10,5 cm, plotis – 5,6 cm, aukštis – 3,2–3,6 cm. Matyt, šis galąstuvus skirtas tik įkapėms. Tokių galąstuvų Lazdininkų kapinyne randama nuo III a., bet jie ypač paplito V–VI a. (Butėnienė, 1968, p. 147–148, pav. 3: 1–3). Netaisyklingos formos galąstuvai ypač būdingi III–VII a. Lietuvos pajūrio kapinyuose randamiems vyrų kapams. IX–X a. kuršių vyrų palaidojimuose galąstuvai – retenybė (Tautavičius, 1996, p. 87).

Žąslai. Jie trinariai, tiesiais nareliais. Narelių ilgis 7–7,5 cm, vidurinis narelis – 4,5 cm. Nareliai yra stačiakampio pjūvio. Žąslų grandžių skersmuo 4,5–6,3 cm. Žąslų grandys apskrito skersinio pjūvio (2: 6 pav.). Žąslų didelėmis grandimis Lietuvos kapinyuose randama nuo III a., bet dažniau aptinkama V–VIII a. kapuose (Michelbertas, 1968, p. 83–84). Tiek Lietuvos pajūrio

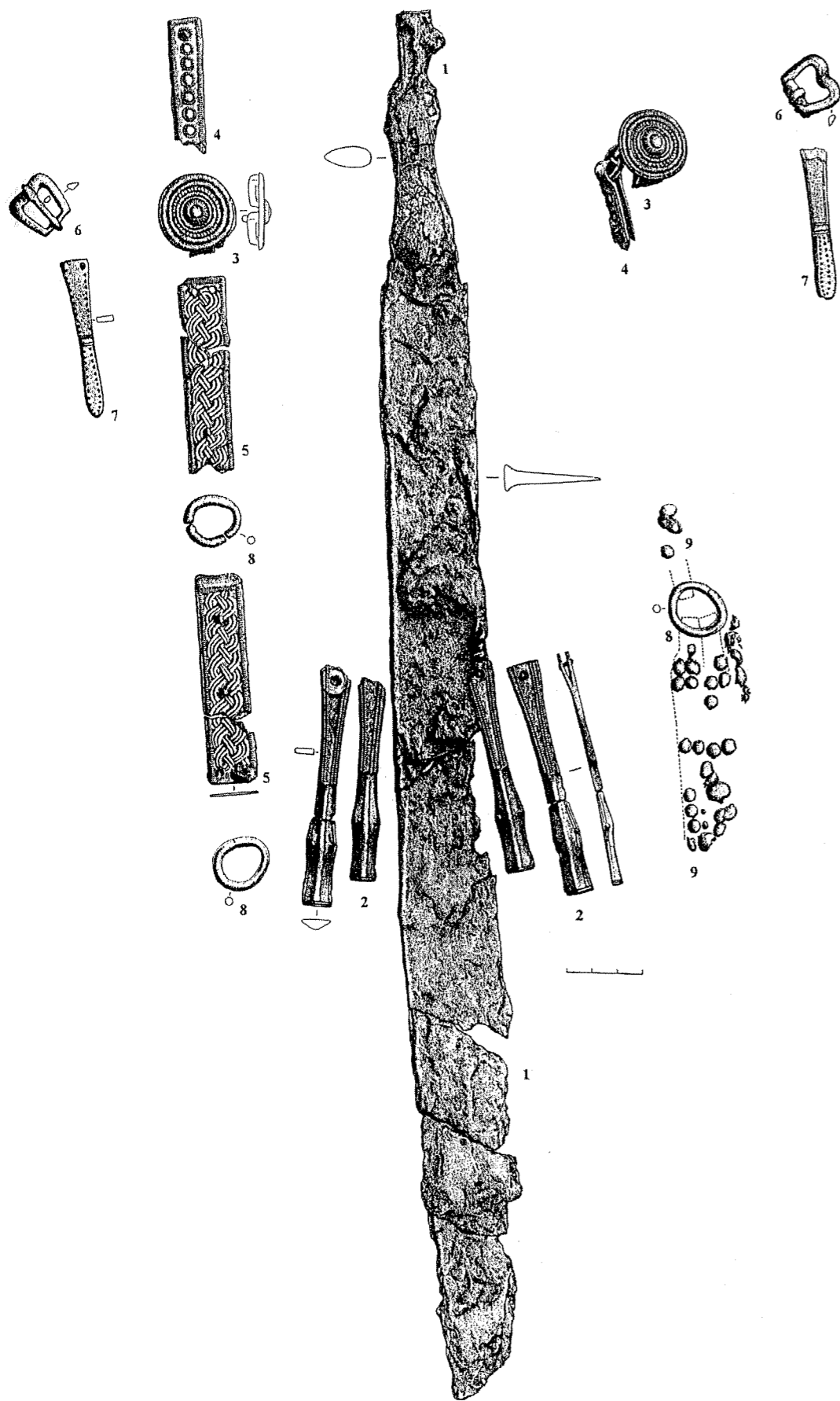
kapinyuose su akmenų vainikais, tiek kuršių palaidojimuose žąslai, kaip kamanų dalys, o kartais ir kamanų sagtys, randami mirusiojo galvos srityje, dažniausiai kairėje pusėje (Tautavičius, 1996, p. 87).

Įmovinis kirvis. Rastasis įmovinis kirvis yra 18 cm ilgio, ašmenų plotis – 4,6 cm, įmovos skersmuo – 4,7 cm (2: 7 pav.). Kirvio korpusas tarp ašmenų ir įmovos susiaurintas. Jo ašmenys šiek tiek praplatinti į vieną pusę. Tokie kirviai būdingi IV–VII a. Iki VI a. įmovinių kirvių vyrų kapuose randama ypač dažnai (Mulevičienė, Tautavičius, 1978, p. 112–117, žem. 63). V–VII a. įmovinių kirvių randama ne tik eilinių bendruomenės narių, bet ir turtingų karių, palaidotų su kovos peiliais ar kalavijais, žirgų aukomis kapuose (Navickaitė-Kuncienė, 1968, p. 165–166; Kazakevičius, 1993, p. 63; Vaitkunsienė, 1995, p. 97).

Cilindrinis žalvarinis geriamojo rago apkalas. Tai tik keli geriamojo rago pakraštį kausčius žalvario juostelės fragmentai. Jo skersmuo galėjo būti apie 6–7 cm. Cilindriniai geriamųjų ragų apkaustai atsiranda III a., o išnyksta tik vėlyvojo geležies amžiaus pabaigoje (Simniškytė, 1998, p. 197, žem. 54).

Vienašmenis kalavijas su skirstikliais ir dirželiais, kuriais jis tvirtinamas prie diržo, bei makštų puošmenys (3 pav.). Vienašmenis kalavijas yra 54,5 cm ilgio, ašmenys – 3,5 cm pločio, ryškaus T raidės profilio, nugarėlė – 1 cm storio (3: 1 pav.). Ginklo geležtė yra 44 cm ilgio. Šis kalavijas turėjo medinę 10,5 cm ilgio rankeną, buvo be rankenos skersinio. Vienašmenis kalavijas turėjo būti kiek ilgesnis, jo rankena ir ašmenų galas – aptrupėję. Matyt, minimas kalavijas buvo su medinėmis, galbūt trauktomis oda makštimis. Kape Nr. 73 rastas vienašmenis kalavijas panašus į kovos peilį (Kazakevičius, 1981, p. 43–56; Казакевичюс, 1988, p. 99–103; Vaitkunsienė, 1995, p. 107–110; Šimėnas, 1996, p. 27). Nors šio kalavijo geležtė nesiekia 50 cm ilgio, bet jo forma, masė rodytų, kad ginklas buvo pritaikytas tiek kirsti, tiek durti.

Lazdininkų kapinyne panašūs vienašmeniai kalavijai rasti VII a. pirmosios pusės kapuose 116 ir 117 (tirti 1982 m.). Abu šie kapai datuoti plačiu chronologiniu laikotarpiu VII–VIII a. (Rickevičiūtė, 1984, p. 46–47; Tautavičius, 1996, p. 206–207, pav. 94). Tačiau, sprendžiant iš kitų Lazdininkų kapuose 116–117 rastų dirbinių ir ypač panašių lankinių zoomorfinių ir ilgakojų segių, šie kapai turėtų priklausyti VII a. pirmajai pusei.

Lietuvoje vienašmeniai kalavijai buvo naudojami V–VIII a. (Kazakevičius, 1981, p. 43–56; Казакевичюс, 1988, p. 99–103; Vaitkunsienė, 1995, p. 107–110). Kuršiai vienašmenius kalavijus, matyt, pradėjo naudoti VII a. pirmojoje pusėje.

Makštų puošmenys. Ties ginklo viduriu buvo rasti 4 žalvariniai, dengti sidabro plokštelėmis³ kabučiai, užsibaigiantys gyvūnų galvutėmis (3: 2 pav.). Kalstytos sidabrinės plokštelės prie žalvarinio pagrindo prilituotos lydmetaliu, kuriame dominuoja alavas⁴. Šie kabučiai, matyt, puošė neišlikusias medines vienašmenio kalavijo makštis. Ties kalavijo viduriu rasta kabučio tvirtinimo prie makštų vieta. Zoomorfiniams kabučiams prijungti prie makštų galėjo būti naudotos žalvarinės spiralės (3: 2 pav.). Zoomorfiniai kabučiai yra 9 cm ilgio, jų apačia užsibaigia gyvūnų tiesiais snukučiais galvutėmis. Ant gyvūnų galvų yra nedidelės ataugėlės. Kabučiai ties prijungimu prie vienašmenio kalavijo makštų yra 1,3 cm, o apatinėje dalyje – 1,2 cm pločio.

Trys analogiški zoomorfiniai ir lanceto formos kabučiai rasti gretimame suardytame vyro kape Nr. 71 (KrM LS 2561/171–183). Atrodytų, kad kapas Nr. 71–apiplėštas. Karius, palaidotus kape Nr. 73 ir 71, teskyrė 110 cm pločio tarpas. Kape Nr. 71 aptikta peilio fragmentų, žašlų dalių, lankinės segės buoželė. Taip pat, matyt, makštis puošusių ir dirželius tvirtinusių apkalų, makštų apkalų. Matyt, karį, palaidotą kape Nr. 71, juosė panašus diržas, nes buvo aptikti du lanceto pavidalo diržo kabučiai ar diržo galo apkalai, taip pat tridalis

diržo skirstiklis bei „D“ raidės formos diržo sagtis. Tridaliai diržų skirstikliai Lietuvoje žinomi nuo V–VI a., jie nešioti ir VII–VIII a. (Nakaitė, 1972, 11: 5; Vaitkunsienė, 1995, p. 133–134, pav. 195:1).

Panašūs zoomorfiniai kabučiai, tik be ataugų ant gyvūno galvos, rasti Ėgliškių-Andulių (Kretingos r.) kapinyno VII a. kape Nr. 317 (SMPK/MVF I. A. 717 a-m). Matyt, kabučiai puošė vienašmenio kalavijo makštis ar diržą. Šiame palaidojime iš Ėgliškių-Andulių, be minėto kabučio, rastos dvi lankinės I grupės ir viena laiptelinė kryžinė segė, įvijinis žiedas, vienašmenis kalavijas (schwert; 59,5 cm ilgio), trinariai žašlai suktais nareliais, galąstuvais, „D“ raidės formos diržo sagtis, trijų dalių diržo skirstiklis (SMPK/MVF I. A. 717 a-m). Kitas panašus zoomorfinis kabutis rastas Ėgliškių-Andulių vyro kape Nr. 448 (SMPK/MVF I. A. 949 a-h). Šiame kape rasta lankinė zoomorfinė VIII a. segė ir dalis dvigubo zoomorfinio kabučio.

Vienašmenio kalavijo tvirtinimo prie diržo dirželiai (pasaitėliai) ir skirstikliai – rozetės. Tvirtinimo dirželius ar pasaitėlius sudaro dvi nedidelės išplatintu bei išmaugtu priekiu diržų sagtelės, du dirželių galai, du skirstikliai – rozetės, keturi sidabriniai apkalai, trys žalvarinės grandys, žalvariniai spurgeliai, dengę bent dalį odinių dirželių (3 pav.).

Vienašmenio kalavijo tvirtinimo prie diržo skirstikliai – rozetės. Abi žalvarinės rozetės dengtos sidabro plokštelėmis ir puoštos nedidelėmis melsvo stiklo akutėmis (3: 3 pav.)⁵. Jų skersmuo 2,8–3 cm. Rozečių blogojoje pusėje yra trys kilpelės, per kurias buvo paskirstomi dirželiai, jungiantys kalaviją ir tvirtinančius dirželius su diržu bei vienašmenio kalavijo makštimis. Rozečių plokš-

³ Mikrocheminės analizės būdu tyrė technologė Jurga Bagdzevičienė, Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centras. Dėkojame J. Bagdzevičienei už atliktas analizes.

⁴ Tyrė J. Bagdzevičienė.

⁵ Tyrė J. Bagdzevičienė.

3 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73. Vienašmenis kalavijas su skirstikliais ir dirželiais – pasaitėliais, tvirtinančiais jį prie diržo 1 – vienašmenis kalavijas; 2 – žalvariniai zoomorfiniai kalavijo makštų kabučiai; 3 – skirstikliai – rozetės (žalvaris, sidabro plokštelė, mėlyno stiklo akutės); 4 – sidabriniai dirželių – pasaitėlių apkalai, puošti „akutėmis“; 5 – sidabriniai dirželių – pasaitėlių apkalai, puošti pintiniu raštu; 6 – žalvarinės dirželių pasaitėlių sagtys; 7 – žalvariniai dirželių pasaitėlių galai; 8 – žalvarinės grandelės; 9 – žalvariniai spurgeliai (piešė Izolda Maciukaitė)

Fig. 3. Lazdininkai, grave 73. One edged blade sword with a scabbard pendants and strap-handle 1 – one edged blade sword; 2 – zoomorphical scabbard pendants; 3 – spacers-rosettes (bronze, silver plates, blue glasses); 4 – silver binding with stamped „eyes“ pattern; 5 – silver bindings with stamped plaited pattern; 6 – bronze buckles of a strap-handle; 7 – bronze ends of a strap-handle; 8 – bronze loops of a strap-handle; 9 – rivets of a strap-handle (drawing by Izolda Maciukaitė)

telės kalstytos iškilų rumbelių ir pusapskritimų motyvais, kurie išdėstyti koncentriškais apskritimais. Prie skirstiklių – rozečių buvo prijungta po sidabrinį apkalėlį. Šie apkalėliai yra 5x1,5 cm dydžio (nulūžę), dekoruoti motyvu, imituojančiu „akutes“ (3: 4 pav.). Abu pastarieji apkalėliai galėjo puošti vienašmenio kalavijo makštis, nes jie buvo prijungti prie skirstiklių – rozečių, kurie skirstė dirželius trimis kryptimis.

Rozečių formos skirstiklių Lietuvos archeologinėje medžiagoje žinomi vos keli. Vienas jų buvo rastas Ėgliškių-Andulių kapinyne, turtingo kario kape Nr. 327, kartu su žalvarinėmis segėmis: lankine laipteline I grupės, lankine zoomorfine. Be to, kape buvo rasta žalvarinis įvijinis žiedas, gintarinis kūgio pavidalo karolis bei žalvarinis lanceto pavidalo kabutis (SMPK/MVF IA. 727 a-j). Kape Nr. 327 taip pat buvo rastas siaura rombo formos plunksna, 50 cm ilgio ietigalis, vienašmenis kalavijas ir pentinis kovos kirvis (SMPK/MVF IA. 727 i-p). Kita žalvarinė dengta panašiai dekoruota sidabro plokštele rozetė rasta Ėgliškių-Andulių turtingo kario kape Nr. 431 (SMPK/MVF IA. 933 a-k). Abu minėti Ėgliškių-Andulių kapai priklauso VIII-IX a. Panašios apskritos rozetės Mozūrų ežeryno regione kapinyuose skirstė žirgo kamanų dirželius.

Vienašmenio kalavijo dirželius (pasaitėlius) turėjo dengti du stačiakampiai sidabriniai 7,5–8x1,8–1,9 cm dydžio apkalai (3: 5 pav.)⁶. Jie dekoruoti pintiniu V tipo raštu (Bliujienė, 1999, p. 53, lent. 4: V). Iki šiol V tipo pintinis raštas rastas tik pietinių kuršių VIII-X a. laidojimo paminkluose (Lazdininkai, kapas Nr. 13 (tirtas 1976 m.); Kašučiai, atsitiktinis radinys KrM GEK 5294). Tačiau kai kurios germanų gentys tokio pavidalo pinutes diržų ir sagčių apkalams puošti naudojo jau VI a. pradžioje-VII a. (Bertram, 1994, p. 221, pav. 126). Gotlande identiškos pynutės diržų apkalams puošti buvo naudotos nuo V a. antrosios pusės iki pat VI a. pabaigos (Nerman, 1969, Taf. 30: 327, 330).

Vienašmenio kalavijo dirželių sistemai priklauso trys žalvarinės 2,2–2,5 cm skersmens, apskrito skersinio pjūvio grandys. Jos, matyt, skirstė vienašmenio kalavijo tvirtinimo dirželius – pasaitėlius (3: 8 pav.). Taip pat matyti, kad dalis dirželių buvo dengta nedideliais spurgeliais, kurie buvo išdėstyti po penkis (3: 9 pav.).

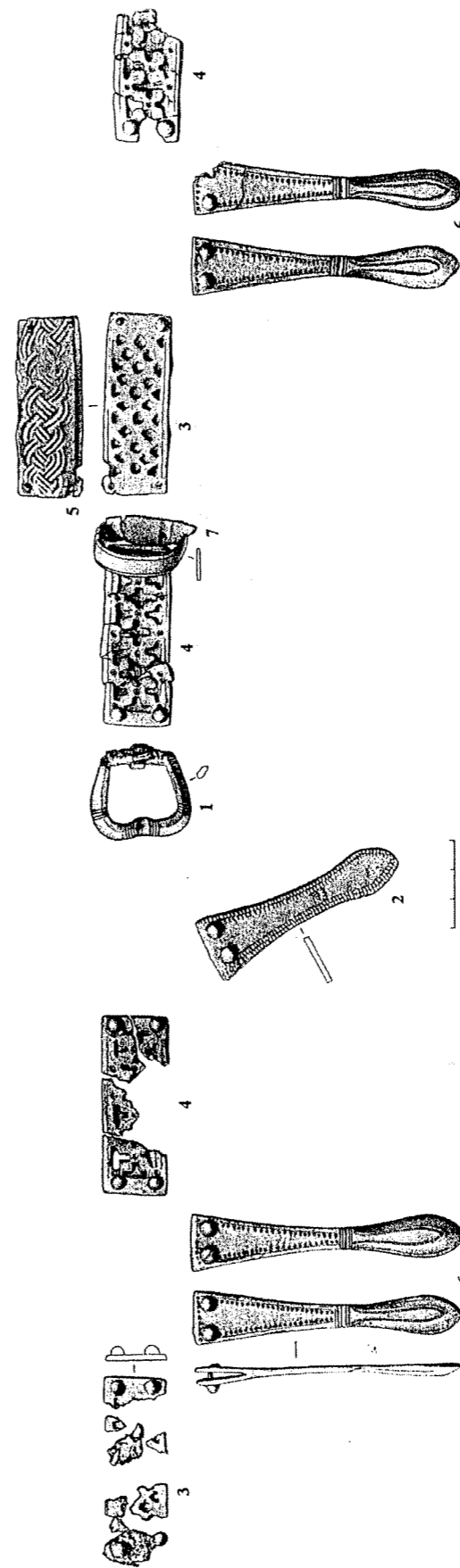
Vienašmenis kalavijas prie diržo buvo prisegamas dviem nedidelėmis žalvarinėmis sagtelėmis (3: 6 pav.). Šios sagtelės yra išplatintu ir išmaugtu priekiu, 2x2,1–1,4 cm dydžio. Dirželių galai buvo užbaigti žalvariniais 6–6,2 cm ilgio apkalėliais (3: 7 pav.). Patys apkalėlių galai nedidelio lanceto formos. Vieno apkalėlio pakraščiai dekoruoti trikampių su iš viršūnės nuleista tiese motyvu (Bliujienė, 2001, p. 9–10, lent. 1:III–7). Toks motyvas kiek primena „žasų kojeles“ (5 pav.). Tokios išvaizdos trikampis Lietuvos archeologinėje medžiagoje kol kas rastas tik ant V-VI a. dirbinių: storagalių apyrankių, diržų sagčių apkalų, įvairių kitų apkalų (Kazakevičius, 1993, p. 123–124; Vaitkunskienė, 1995, pav. 195).

Vienašmenio kalavijo su panašiai puoštomis makštimis ir panašia pasaitėlių sistema baltų genčių gyventojų teritorijoje kol kas nerasta. V-VI a. baltų gyventojų teritorijoje rasti vienašmenio kalavijų ar kovos peilių makštų apkalai yra nepanašūs ir rasti Lazdininkų kape Nr. 73 (Vilkyčiai, Šilutės r.; Kivtai, Rygos r.; LPA, 1974, Tab. 39: 16; Urbańczyk, 1978, p. 112, lent. II: 4). Iš keleto Olštyno, Elbliongo, Sambijos-Notangijos grupės kapinynų VII a. antrosios pusės kapų žinoma vienašmenio kalavijų makštų apkalų. Tai žalvarinės, sidabrinės ar auksinės plokštelės, dekoruotos geometriniais ornamentais, bet nepanašūs į kapo 73 apkalų puošybą (Urbańczyk, 1978, p. 123–129, lent. II-III: 1–2; IV: 1; V: 3; VI: 1, 3–5; VI: 1, 8; VIII: 3). Nesant analogijų rekonstruoti Lazdininkų kapo Nr. 73 vienašmenio kalavijo makštų ir pasaitėlių tvirtinimą prie diržo yra keblu. Be to, laidojant kalavijas nebuvo prisegtas prie diržo, o tik padėtas ant mirusiojo krūtinės kairėje pusėje (1, 3–4 pav.). Ši aplinkybė taip pat apsunkina rekonstrukciją.

Diržas. Diržo sagtis žalvarinė, „D“ raidės įlenktu priekiu formos (4: 1 pav.). Sagsis yra 3x3,4–2,5 cm dydžio, paviršius puoštas įkartinėmis grupėmis. Sagsies liežuvelis neišlikęs. Diržo galas užsibaigia plokščiu profiliniu, dengtu sidabro plokštele apkalu (4: 2 pav.)⁷. Jis pakraščiuose ornamentuotas iškilais pusapskritimais. Diržas buvo puoštas penkiais horizontalaus stačiakampio formos, kiauraraščiais apkalais (4: 3–4 pav.). Iš jų kiek geriau iš-

⁶ Tyrė J. Bagdzevičienė.

⁷ Tyrė J. Bagdzevičienė.

4 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73. Diržo dalys

1 – žalvarinė sagtis; 2 – diržo apkalas (žalvaris, sidabro plokštelė); 3 – žalvariniai kiauraraščiai apkalai, dekoruoti „sieteliu“; 4 – žalvariniai kiauraraščiai apkalai, dekoruoti netaisykliniu X motyvu; 5 – sidabrinė plokštelė kiauraraščio apkalas plokštelė; 6 – žalvariniai lanceto pavidalo diržo kabučiai (žalvaris, sidabro dangą) (piešė Izolda Maciukaiė)

Fig. 4. Lazdininkai, grave 73

1 – bronze belt buckle; 2 – bronze end of a belt covered by silver plate; 3 – bronze belt plates, openwork decorated with sieve motif; 4 – bronze belt plates, openwork decorated with irregular shaped X motif; 5 – silver belt plates decorated with plaited motif; 6 – bronze lance shaped pendants covered by silver layer (drawing by Izolda Maciukaiė)

likę tik du žalvariniai kiauraraščiai. Jie yra 6–6,2x2,2–2,3 cm dydžio. Kiauraraštis ornamentas nevienodas. Du apkalai dekoruoti kiauraraščiu „sieteliu“, kiti trys – X profilineis galais motyvais. Po dviem apkalais rastos sidabrinės plokštelės, puoštos V tipo pintiniu raštu (4: 5 pav.). Pintinį sidabrinės plokštelės raštą dengė kiauraraštis apkalas. Kiauraraščiai apkalai su sidabriniais buvo sujungti kniedėmis. Kniedžių galvutės buvo rastos virš kiauraraščių apkalų. Todėl geroji diržo pusė turėjo būti kiauraraščiai (4 pav.). Tapačios konstrukcijos apkalų, kuriuose ornamentuota plokštelė yra po kiauraraščių apkalu, buvo rasta Gotlande (Åberg, 1919, pav. 168; Nerman, 1969, Taf. 30: 330, 332–334). Be to, Gotlande, Valstenos (Vallstena) kapinyne ir atsitiktinai rasta identiškų, puoštu V tipo pynutėmis, apkalų (Nerman, 1969, Taf. 30: 327, 330). Matyt, dalį diržo dengė spurgeliai, nedidelių jų pėdsakų rasta mirusiojo kelių srityje (1: 17 pav.). Be to, prie diržo, priekinėje dalyje, buvo prikabinta po du lanceto ar šaukštelio pavidalo kabučius (4: 6 pav.). Jie yra 9,1–9,2 cm ilgio ir viršuje 2–2,3 cm pločio. Kabučiai prie diržo buvo prijungiami dviem sidabruotomis kniedėmis. Matyt, ir patys lanceto formos kabučiai buvo sidabruoti⁸. Viršutinė kabučių dalis ornamentuota smulkiais trikampėliais, o „šaukšteliai“ – iškiliais pusapskritimiais. Tarp diržo detalių buvo rasta ir 3–3,5 cm skersmens grandis (4: 7 pav.).

„D“ raidės įlenktu priekiu formos pagal Renatos Madydos-Legutko klasifikaciją priklauso H grupės 22–23 tipams (Madyda-Legutko, 1986, Taf. 19: 22–23). Lietuvoje daug tokios formos sagčių randama V–VI a. kapuose (Vaitkunsienė, 1995, p. 132–133, pav. 193: 2–3). Tokios sagtys buvo paplitusios Mozūrų ežeryno vakaruose, Sambijos pusiasalyje (Кулаков, 1989, pav. 7: 2; 8: 2; 26: 2; 41: 3; 42: 1; 46: 2; 48: 5; 49: 2; 53: 2).

VI–VII a. panašaus dekoru kiauraraščių diržo apkalų Lietuvoje žinoma vos keli. Greičiausiai Dvylių (Klaidėdos r.) kapinyne 1934–1935 m. buvo rasti du žalvariniai kiauraraščiai diržų apkalai (MLIM, inventorinė knyga 5583; inv.; matyt, tie patys kiauraraščiai apkalai saugomi kaip neturintys tikslios radimo vietos: MLIM inv. Nr. 267–268). Kiauraraštis VII a. pirmosios pusės apkalas buvo rastas ir Vilkyčių kapinyne (Åberg, 1919, p. 108).

⁸ Tiriant mikrocheminės analizės būdu, kabučių paviršius buvo rasta sidabro pėdsakų. Tyrė J. Bagdzevičienė.

Tačiau minėti kiauraraščiai apkalai yra kitokio dekoru, nei rasti Lazdininkų kape Nr. 73. Žalvarinis kiauraraštis diržo apkalas, ornamentuotas „sieteliu“, rastas Paalksnių (Kelmės r.) pilkapyno pilkapyje Nr. XXI, IX–X a. griautiniame kape Nr. 10.

Dabartinės Lietuvos teritorijoje lanceto pavidalo kabučių ar diržo galo apkalų rasta vos keli. Jų datavimas ne visada aiškus. Panašių į lancetą dirbinių rasta V–VI a. Pagrybio (Šilalės r.) kapinyne, kapuose Nr. 55, 62B, 92, 135 ir atsitiktinai (LNM AR 552: 62; Vaitkunsienė, 1995, p. 133, pav. 195: 3–4). Panašus į lancetą ar šaukštelį kabutis ar diržo galo apkalas atsitiktinai rastas Šaudalių (Šilalės r.; LNM AR 551: 56) kapinyne. Šis dirbinys taip pat datuotinas V–VI a. Panašių lanceto formos diržo kabučių ar diržo galo apkalų buvo rasta minėtame Ėgliškių-Andulių kapinyne, VIII–IX a. kape Nr. 327 (SMPK/MFM IA. 727 d-f). Lanceto formos apkalų rasta Jurgaičių (Šilutės r.) kapinyne VII–VIII a. kapuose (Nakaitė, 1972, p. 108). Latvijoje žalvarinis lanceto formos kabutis ar diržo galo apkalas rastas Oši (Dobeles r.) kapinyne (LPA, 1975, lent. 41: 30). Žiemgalių Gaigelų-Vidučių (Jelgavos r.) kapinyne VII a. antrosios pusės–VIII a. pradžios kape Nr. 23 panašūs lanceto pavidalo apkalai puošė kario perpečių sistemą (Urtāns J, 1996, p. 117–199, pav. 21: 7–10). Ypač daug lanceto apkalų rasta vakarinėje Mozūrų ežeryno dalyje, VI a.–VII a. pradžios kapuose (Metke, k. 38, 84; Leleški, k. 14, 18, 23, 25; Tumianai, k. 18, 28, 19; 30–30a, 38, 41, 49, 75, 77, 84, 87, 111, 115, 147, 148, 150; Kulakov, 1989, p. 233–273). Šio regiono kapuose randama nuo 1 iki 8 lanceto formos diržo galo apkalų ar kabučių. V a. antrojoje pusėje–VII a. pradžioje nemažai lanceto formos apkalų rasta Gotlande (Nerman, 1969, Taf. 22–23).

Kiauraraščiai diržų apkalai VI a. pabaigoje–VII a. buvo paplitę vakarinėje Mozūrų ežeryno dalyje (Кулаков, 1989, p. 148–275). Analogiško Lazdininkų kape Nr. 73 ornamentu kiauraraščių diržo apkalų rasta Tumianų kapinyne degintiniuose kapuose (Heydeck, 1888, p. 174–181; Кулаков, 1989, p. 148–275). Panašių kiauraraščių VI–VII a. diržų apkalų buvo randama ir Sambijos pusiasalyje, Gotlande (Nerman, 1969, Taf. 30: 330–332).

Segės. Kape rastos trys lankinės segės. Viena jų lankinė zoomorfinė, kitos dvi – žalvarinės lankinės laiptelinės (6; 8: 1–2 pav.). Lankinė zoomorfinė segė yra 13 cm ilgio, įvijų plotis 13,6 cm. Segės kojėlė ir lieme-

5 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73. „Žąsų kojelių“ motyvas ant dirželio pasaitėlio galo apkalo. Fotonuotrauka po mikroskopu (fotografavo Rapolas Vedrickas)

Fig. 5. Lazdininkai, grave 73. „Gees feet motif“ on the bronze strap-handle belt end (foto by Rapolas Vedrickas)

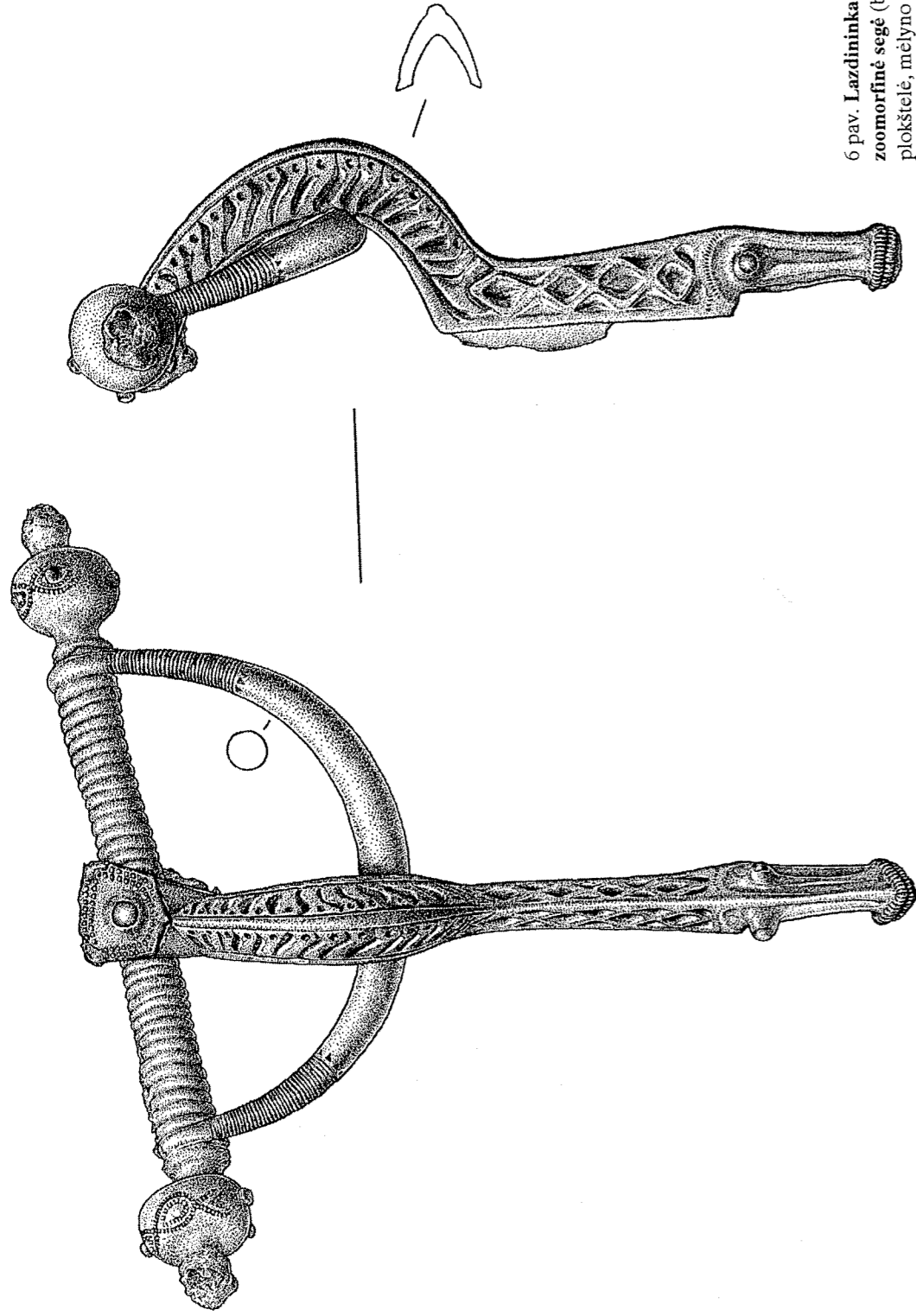
nėlis bei buoželės ir spiralė bronziniai⁹, o ašis ir užsegimo adata – geležiniai. Segės kojėlė užsibaigia dviem sidabriniais žiedeliais. Segės lankelis sidabrinis, atskirtas nuo įvijų spiralės. Lankelio galai puošti smulkių horizontalių įkartų, užsibaigiančių smulkių trikampėlių raštu. Net ir šių trikampėlių viduje yra papildymų – iš viršūnės į pagrindą nuleista tiesė („žąsų kojelių“ motyvas; 5 pav.). Segės įvija užsibaigia rutulio formos buoželėmis, jų tik vaizdinė pusė papuošta keturiomis nedidelėmis ataugėlėmis, kurios lyg apjuostos dviejų juostų pynute. Segės kojėlė užsibaigia gyvūno ištėtomis reljefinėmis akimis galva. Gyvūno akys – nedidelės, mėlyno stiklo akutės. Taigi gyvūnas mėlynakis. Segės kojėlės apačia tiesi. Kojėlė papuošta giliu reljefiniu raštu X eile. X motyvas ties gyvūno galva prasideda nuo pusės motyvo. Segės liemenėlis puoštas netolygiai išdėstyta, gilaus reljefo, panašiu į S raidės pavidalą motyvu, liemenėlis užsibaigia metopine stačiakampe plokštuma, kuri dengta sidabrine plokšte¹⁰. Šios plokštelės centre yra nedidelė mėlyno stiklo akutė. Plokštelės pakraščiai kalstyti dviem eilėmis iškilų spurgelių. Per segės liemenėlį ir kojėlę eina iškili briauna, panašios iškilios briaunos riboja segės pakraščius.

⁹ Segės kojėlė ir liemenėlis yra pagaminti iš vario lydinių, kurio sudėtyje yra daug alavo ir švino bei nedidelis cinko kiekis. Tyrė J. Bagdzevičienė.

¹⁰ Tyrė J. Bagdzevičienė.

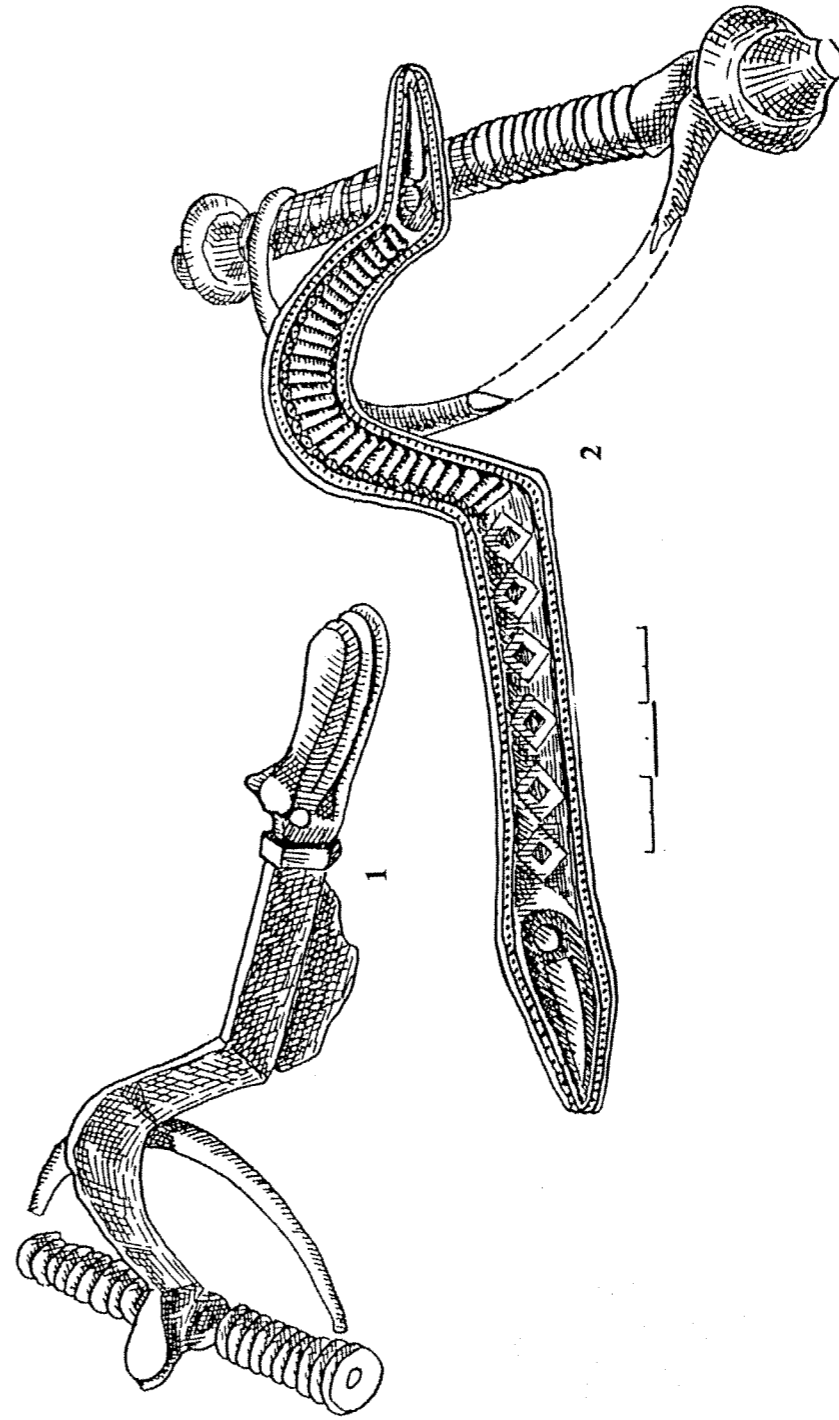
Ši lankinė zoomorfinė segė kiek panaši į 1982 m. Lazdininkų kapinyne kape Nr. 116 rastas seges (7: 2 pav.; Rickevičiūtė, 1984, p. 46–47; Tautavičius, 1996, p. 206–207, pav. 94). Tačiau segė iš kape Nr. 73 nėra identiška anksčiau rastai (7: 2 pav.). Šią lankinę zoomorfinę segę nuo rastų Lazdininkų kapinyne ir visos Lietuvos archeologinės medžiagos, be kitokių geometrinių ir zoomorfinių motyvų, skiria tai, kad gyvūnas, puošiantis segės kojėlę, turi mėlyno stiklo akutes. Tarp baltų žemėse rastų lankinių zoomorfinių segių yra žinoma tik dar viena segė, kurioje įkomponuotas gyvūnas puoštas mėlyno stiklo akutėmis. Tai segė 1881 m. atsitiktinai rasta Gruobinioje (Liepojos r.). Ši segė yra žalvarinė, auksuota, dekoruota aštuoniolika smulkių mėlyno stiklo akučių (Oxienstierna, 1940, 219–248). Gruobinioje rasta segė, matyt, priklauso VIII a. pradžiai, jos puošyboje, be neabejotinai skandinaviskų elementų, yra ir kuršiškų zoomorfinio stiliaus motyvų. Lazdininkų segės metalų įvairovė – sidabrinės segės dalys, bronzinis papuošalo pagrindas, mėlyno stiklo akutės – segė stilistiškai sieja su germanų, hunų V a.–VI a. pirmosios pusės polichrominiu stiliumi bei vėlesniais frankų *cloisonné* stiliaus dirbiniais (Arrhenius, 1985).

Kai kurios Lazdininkų kapinyne lankinės zoomorfinės segės turi ne tik stilistinių, bet ir gamybos technolo-

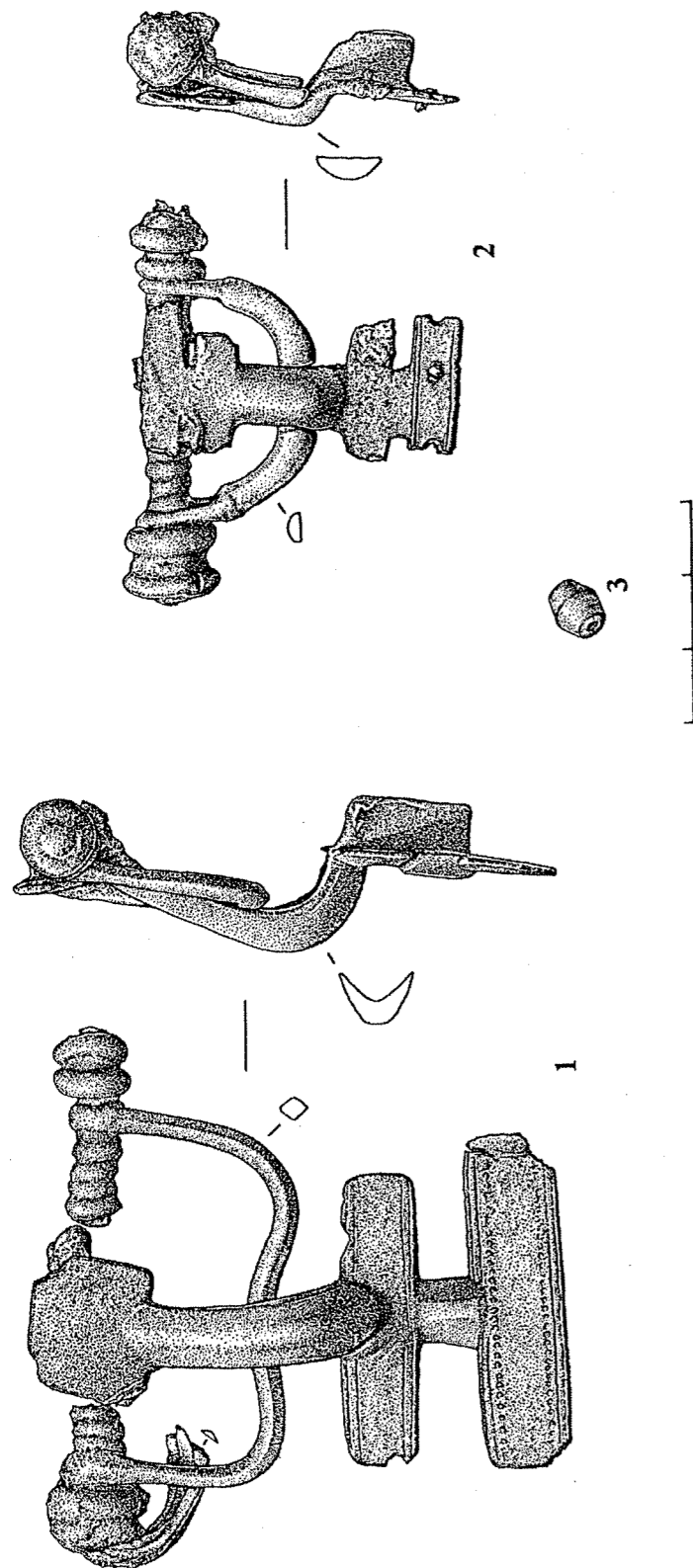
6 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73. Lankinė zoomorfinė segė (bronzos, sidabras, sidabro plokštelė, mėlyno stiklo akutės) (piešė Izolda Maciukaiūtė)

Fig. 6. Crossbow animal headed brooch from Lazdininkai, grave 73 (bronze, silver, silver plate, blue glasses) (drawing by Izolda Maciukaiūtė)

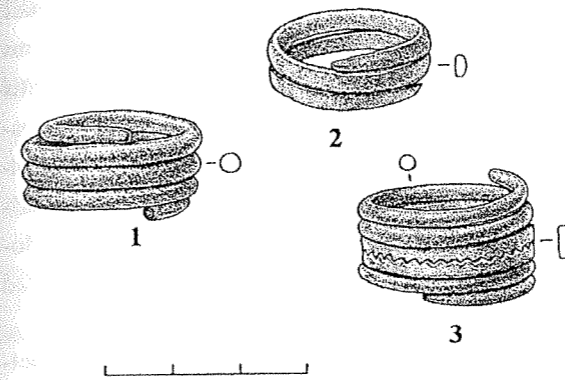

7 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 116 (1982 m. tyrinėjimai). Žalvarinės lankinės zoomorfinės segės (pagal Rickevičiūtę, 1982, pav. 1)

Fig. 7. Bronze crossbow animal headed brooches from Lazdininkai, grave 116 (excavations of 1982) (after Rickevičiūtė, 1982, fig. 1)

8 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73
1–2 – žalvarinės lankinės laiptelinės segės; 3 – gintarinis karolis
(piešė Izolda Maciukaitė)
Fig. 8. Bronze crossbow ladder brooches and amber bead from Lazdininkai, grave 73
(drawing by Izolda Maciukaitė)

9 pav. Lazdininkai, kapas Nr. 73. Žalvariniai įvijiniai žiedai
(piešė Izolda Maciukaitė)

Fig. 9. Bronze spiral finger ring from Lazdininkai, grave 73
(drawing by Izolda Maciukaitė)

gijos panašumų. 1976 m. kape Nr. 36 rastos lankinės zoomorfines segės kojėlė ir liemenėlis yra žalvariniai, o lankelis – sidabrinis. Iš kelių pavyzdžių sunku spręsti, ar tai Lazdininkų zoomorfines seges gaminusio juvelyro išmone, siekimas taupyti brangų sidabrą, ar reiškiny, nusakantis tam tikrus zoomorfinio stiliaus pokyčius. Pažymėtina tai, kad visos tiek Lazdininkuose, tiek kituose V a. pabaigos–VII a. pirmosios pusės Lietuvos kapinyuose rastos lankinės zoomorfines segės yra unikalūs, neturintys analogų radiniai. Jas sieja tik stilistinis panašumas. Tai tik dar kartą patvirtina teiginį, kad Didžiojo tautų kraustymosi laikotarpiu ir net viduriniojo geležies amžiaus pirmojoje pusėje baltų gentys savito zoomorfinio stiliaus dar nebuvo sukūrusios. Tačiau Lazdininkuose V a. pabaigoje–VII a. gyvenusi bendruomenė buvo viena iš besiformuojančio kuršių, o vėliau ir baltų, zoomorfinio stiliaus kūrimo iniciatorių (3, 6–7 pav.; Bliujienė, 2000, p. 130–138; 2001, p. 1–19).

Sprendžiant iš baltų zoomorfinio stiliaus raidos, segė, rasta kape Nr. 73, turėtų priklausyti VII a. pirmajai pusei. Visa VI–VII a. Lazdininkų kapinyne medžiaga rodo akivaizdžius bendruomenės ryšius su Mozūrų ežeryno regionu, Sambijos pusiasaliu, Gotlando sala. Akivaizdus tokių ryšių pavyzdys yra Lazdininkų kapinyne kapas Nr. 73.

Lankinės laiptelinės segės. Kape rastos dvi šio tipo žalvarinės segės (8: 1–2 pav.). Mažesnioji segė yra tik 4,3 cm ilgio. Įvijos plotis 5,2 cm. Jos galai baigiasi dviem žiedeliais. Abu žiedeliai išlikę tik vienoje įvijos pusėje. Lankelis savarankiškas. Segės kojėlė ir liemenėlis turi

po du laiptelius. Matyt, vienodo ilgio, bet nutrupėję, jų ilgis – neaiškus. Galbūt ant liemenėlio esantys laipteliai galėjo dengti visą įviją. Vienoje ant segės kojėlės esančių laiptelių pusėje yra išlikę po nedidelę kniedę. Laipteliai vienodo pločio – 0,5–0,6 cm. Apatinių laiptelių pakraščiai ornamentuoti įrėžta linija. Segės liemenėlis prie įvijos prilituotas. Ant įvijos ašies yra užmauta papildoma plokštelė su grioveliu viduje. Toks segės kojėlės ir liemenėlio tvirtinimo būdas nebūdingas lietuviškiems šių segių variantams arba iki šiol į šią detalę nebuvo atkreiptas dėmesys. Segės užsegimo adata – geležinė (8: 2 pav.).

Antroji lankinė laiptelinė segė yra 7 cm ilgio. Įvijos plotis – 7,2 cm. Jos galai baigiasi žiedeliais, po du. Segės lankelis profiliuotas, rombo formos skersinio pjūvio, liemenėlis baigiasi stačiakampe neornamentuota plokštele, o kojėlė – dviem laipteliais. Apatinis laiptelis ilgesnis – 4,5 cm ilgio ir 1,2 cm pločio, viršutinis – 4 cm ilgio, 0,9 cm pločio. Segės laipteliai ornamentuoti įrėžta linija ir apskritimais. Segės užsegimo adata – geležinė (8: 1 pav.).

Lietuvoje I grupės lankinės laiptelinės segės paplitusios vakarų regionuose VIII–IX a. kapuose (Vaitkunsienė, 1978, p. 45–46, žem. 32: 1). Tačiau pastaraisiais metais tyrinėti V–VI a. kapynai gerokai praplečia I grupės lankinių laiptelinių segių paplitimo regioną ir paankstina chronologiją. I grupės lankinių laiptelinių segių randama VI a. antrosios pusės–VII a. kapuose (Plinkaigalis, Kėdainių r., Sauginiai, Šiaulių r., Kaštanalčiai, Šilalės r.; Merkevičius, 1984, p. 55, pav. 8: 3; Vaitkunsienė, 1984, p. 87, pav. 15: 3; Kazakevičius, 1993, p. 112, pav. 180; Tautavičius, 1996, p. 214). Pagrybio kapinyne tokių segių rasta V–VI a. palaidojimuose (Vaitkunsienė, 1995, p. 121–122, pav. 171: 4–6). VII–IX a. kuršių teritorijoje tokių segių rasta Ėgliškių-Andulių, Kiauleikių (abu Kretingos r.), Ramučių, Klaipėdos r., ir kituose kapinyuose (Åberg, 1919, p. 141; Danilaitė, 1961, p. 109). Lankinės laiptelinės segės kilusios iš vakarinių baltų gyventos teritorijos Rytų Prūsijoje (Åberg, 1919, p. 125–131, žem. VII; Okulicz, 1973, pav. 245 h, 246 h).

Gintaro karolis dvigubo nupjauto kūgio formos, tektintas, poliruotu paviršiumi. Skersmuo 0,72; aukštis – 0,64 cm (8: 3 pav.).

Žiedai. Kape rasti trys žalvariniai įvijiniai žiedai. Vienas jų yra platesne vidurine dalimi. Platesnioji žiedo

dalį stačiakampio skersinio pjūvio, papuošta bangelės motyvu (9: 3 pav.). Žiedą užbaigiančios įvijos yra apskrito skersinio pjūvio, pats žiedas – 2–2,6 cm skersmens. I tūkstantmečio viduryje ir antrojoje pusėje įvijiniai žiedai praplatinta priekine dalimi buvo išplitę nuo vakarų baltų gyventos teritorijos iki pat finougrų genčių teritorijos šiaurėje (Moor, 1938, p. 462; Okulicz, 1973, p. 476, pav. 233: f, g; 243: h).

Antrasis kairiąją ranką puošęs įvijinis žiedas yra mažesnis, keturių apvijų, apskrito skersinio pjūvio, 2–2,5 cm skersmens (9: 1 pav.). Trečiasis įvijinis žiedas yra pusapskrito skersinio pjūvio, 1,8–2,2 cm skersmens (9: 2 pav.).

Palaidojimo laikas, palaidotojo socialinė ir etninė priklausomybė. Gausios analogų Lietuvoje neturinčios įkapės rodo, kad kape Nr. 73 buvo palaidotas kilmingas karys, raitelis, neabejotinai turėjęs ryšių su Mozūrų ežeryno regionu, Sambijos pusiasaliu ir Gotlandu (1–9 pav.).

Baltų genčių gyventoje teritorijoje vienašmenių kalavijų randama V–VIII a. kapuose. Kape rasti ietigaliai būdingi VI–VII a. Papildomų įkapių dėjimo tvarka (ietigaliai, įmovinis kirvis, dalgis, žąslai, galastuvai) – virš mirusiojo galvos kairėje pusėje – būdinga pajūrio Lietuvos kapinynams ne tik senajame geležies amžiuje ir Didžiojo tautų kraustymosi laikotarpiu, bet ir

Sutrumpinimai – Abbreviations

Muziejai ir įstaigos – Museums and institutions

KrMLS – Kretingos muziejus – Kretinga Museum, Kretinga.

LII. F1 – Lietuvos istorijos institutas, Archyvas – Archive of Lithuanian Institute of History, Vilnius.

LNM – Lietuvos nacionalinis muziejus, Archeologijos skyrius – Lithuanian National Museum, Department of Archaeology, Vilnius.

MLIM – Mažosios Lietuvos istorijos muziejus – Lithuanian Minor History Museum, Klaipėda.

SMPK/MVF – Berlyno valstybiniai muziejai: Prūsijos kultūros paveldo, Proistorės ir ankstyvosios istorijos – Sta-

VII–IX a. kuršių karių palaidojimams. Kapo Nr. 73 laidosenos bruožai turi ir kitų kuršiškiems palaidojimams būdingų elementų, tokių kaip geriamojo rago padėtis virš mirusiojo galvos, diržo dėjimas ant krūtinės ar juosmens, nesujusiant mirusiojo. Tačiau paties diržo žalvariniai kiauraraščiai apkalai ir lanceto pavidalo (šaukštiniai) kabučiai rodo glaudžius mirusiojo ryšius su Mozūrų ežerynu ir Sambijos pusiasaliu. Pabrėžtina, kad panašių dirbinių randama ir Gotlande.

Vienašmenio kalavijo dirželių galų apkalų geometrinio dekoru elementai („žąsų kojėlės“) Lietuvoje kol kas buvo žinomi tik iš V–VI a. kapų. Iki šiol V grupės pintinis ornamentas buvo žinomas tik iš pietinių kuršių VIII–IX a. laidojimo paminklų. Rastosios lankinės laiptelinės yra vienos iš ankstyviausių šio tipo segių, priklauso VI–VII a. Lankinė zoomorfinė segė skirtina VII a. pirmajai pusei.

Išvados. Kilmingas vakarų baltų karys Lazdininkų kapinyno kape Nr. 73 buvo palaidotas VII a. pirmojoje pusėje. Toks įkapių kompleksas Lietuvoje rastas pirmą kartą. Be to, šis kapas užpildo chronologinę spragą, susidariusią tarp VI a. pabaigoje–VII a. pradžioje išnykusių kapų su akmenų vainikais ir VIII a. kuršiškų kapų bei leidžia numanyti, koks etninis substratas prisidėjo prie kuršių etnoso formavimosi.

atliche Museen zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz, Museum für Vor- und Frühgeschichte, Berlin.

VDKM – Vytauto Didžiojo Karo muziejus – Vytautas the Great War Museum, Kaunas.

Publikacijos – Publications

ATL – Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje..., Vilnius.

LA – Lietuvos archeologija, Vilnius.

LAA – Lietuvos TSR archeologijos atlasas, Vilnius.

LAP – Lietuvos archeologijos paminklai. Lietuvos pajūrio kapinynai. Vilnius, 1968.

Literatūra

Arrhenius B. 1985. Merovingian Garnet Jewellery. Göteborg, Stockholm.

Baleniūnas P. 1940. Lazdininkų kapinyno, Kretingos raj., 1940 m. tyrinėjimų dienoraštis. In: *LII. F. 1. Nr. 245.*

Baleniūnas P. 1940. Lazdininkų kapinyno, Kretingos raj., 1940 m. tyrinėjimų ataskaita. In: *LII. F. 1. Nr. 761.*

Bertram M. 1994. Katalog der Tauschierarbeiten der Merowingerzeit im Bestand des Museums für Vor- und Frühgeschichte. In: Tauschierarbeiten der Merowingerzeit. Bestandskataloge. Band 2. Berlin.

Bliujienė A., Butkus D. 2000. Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno tyrinėjimai 1998 metais. In: *ATL 1998 ir 1999 metais.* Vilnius, p. 252–254.

Bliujienė A. 1999. Vikingų epochos kuršių papuošalų ornamentika. Vilnius.

Bliujienė A. 2000. The Origin and Main Ornamentation Features of the Curonian Animal Style. In: *Prehistoric Art in the Baltic Region. Acta Academiae Artium Vilnensis.* T. 20. Vilnius, p. 127–139.

Bliujienė A., Butkus D. 2001. Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno tyrinėjimai 1998 m. In: *ATL 1998 ir 1999 metais.* Vilnius, p. 252–254.

Bliujienė A. 2001. I tūkstantmečio vidurio baltų genčių ornamentikos bruožai (geometriniai ir realistiniai zoomorfiniai motyvai). In: *Lituanistica* Nr. 1(45), p. 3–26.

Bliujienė A. 2001. Baltų zoomorfinio stiliaus kilmė ir jo pagrindiniai bruožai. In: *LA. T. 21.* Vilnius, p. 1–19.

Bliujienė A. 2001. Baltų zoomorfinis stilius. In: *LA. T. 21.* Vilnius, p. 1–19.

Butėnienė O. 1968. Lazdininkų kapinynas. In: *LAP.* Vilnius, p. 143–161.

Butkus D., Kanarskas J. 1992. Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno tyrinėjimai 1991 m. In: *ATL 1990 ir 1991 metais.* T. 1. Vilnius, p. 81–85.

Butkus D., Sidrys R., Kanarskas J. 1994. Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno tyrinėjimai 1996–1997 metais. In: *ATL 1992 ir 1993 metais.* Vilnius, p. 138–145.

Butkus D. 1998. Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno tyrinėjimai 1992 ir 1993 metais. In: *ATL 1996 ir 1997 metais.* Vilnius, p. 190–194.

Von Carnap-Bornheim C. 2000. Einige jüngerkerzeitliche Beispiele überregionaler Trachtbeziehungen zwischen dem baltischen und germanischen Kulturbereich. In: *Archaeologia Baltica.* T. 4, Vilnius, p. 45–62.

Danilaitė E. 1961. Archeologiniai tyrinėjimai Kiauleikiuose. In: *Iš lietuvių kultūros istorijos.* T. 3. Vilnius, p. 101–124.

Gabriūnaitė K. 1958. Lazdininkų kapinyno, Kretingos raj., 1958 m. tyrinėjimų ataskaita. In: *LII. F. 1. Nr. 84.*

Gabriūnaitė K. 1978. Lazdininkų senkapio (Kretingos raj.) 1978 m. tyrinėjimų dienoraštis. In: *LII. F. 1. Nr. 655.*

Gabriūnaitė K., Rickevičiūtė K. 1982. Lazdininkų kapinyno tyrinėjimai. In: *ATL 1980 ir 1981 metais.* Vilnius, p. 59–62.

Gabriūnaitė K. 1979. Lazdininkų senkapio (Kretingos raj.) 1979 m. tyrinėjimų dienoraštis. In: *LII. F. 1. Nr. 751.*

Gabriūnaitė K. 1981. Lazdininkų senkapio (Kretingos raj.) 1981 m. tyrinėjimų dienoraštis. In: *LII. F. 1. Nr. 1011.*

Gabriūnaitė K. 1980. Lazdininkų senkapio (Kretingos raj.) 1980 m. tyrinėjimų dienoraštis. In: *LII. F. 1. Nr. 796.*

Heydeck J. 1888. Das Gräberfeld zu Grebieten (nördliche Hälfte). *Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia.* H. 13. Königsberg, p. 174–181.

Kazakevičius V. 1981. Vienašmenių kalavijų atsiradimas ir raida Lietuvoje. In: *LA. T. 2.* Vilnius, p. 43–58.

Kazakevičius V. Plinkaigalio kapinynas. In: *LA. T. 10.* Vilnius.

LPA – 1974 Latvijas PSR archeologija. Rīga.

Madyda-Legutko R. 1986. Die Gürtelschnalle der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. In: *British Archaeological Reports.* International Series Nr. 360. Oxford.

Menglin W. 1995. Merowingerzeit. Geschichte und Archäologie. In: *Merowingerzeit. Die Altertümer im Museum für Vor- und Frühgeschichte.* Mainz am Rhein, p. 17–27.

Merkevičius A. 1984. Sauginių plokštinių kapinynas. In: *LA. T. 3.* Vilnius, p. 41–63.

Michelbertas M. 1968. Rūdaičių I kapinynas. In: *LAP.* Vilnius, p. 73–112.

Michelbertas M. 2000. Emaliuota segė iš Lazdininkų, Kretingos r. kapinyno. In: *Iš baltų kultūros istorijos.* Vilnius, p. 57–62.

Moor H. 1938. Die Eisenzeit in Lettland bis etwa 500 n. Chr. Bd. 2. Tartu.

Mulevičienė I., Tautavičius A. 1978. Įmoviniai kirviai. In: *LAA. T. IV.* Vilnius, p. 112–117, žem. 63.

Murnikaitė L. 1983. Gintaro dirbiniai Lazdininkų (Kretingos raj.) kapinyno vyrų kapuose. In: *Archeologinės ir numizmatinės medžiagos komplektavimas ir konservavimas.* Vilnius, p. 34–35.

Navickaitė-Kuncienė O. 1968. Reketės kapinynas. In: *LAP.* Vilnius, p. 161–183.

Nakaitė L. 1972. Jurgaičių kapinyno VII–VIII a. kapai. In: *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai, Serija A.* T. 4(41), p. 107–127.

Nerman B. 1969. Die Vendelzeit Gotlands. II Tafeln. Stockholm.

Neymayer H. 1995. Spathagarnitur vom Typ Civezzano. Merowingerzeit. In: *Die Altertümer im Museum für Vor- und Frühgeschichte.* Mainz am Rhein, p. 97.

Okulicz J. 1973. Pradzieje ziem pruckich od późnego paleolitu do VII w. n. e. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk. Oxienstierna E. C. G. 1940. Die Prachtfibel aus Grobin. In: *Mannus* 32/1–2.

Patkauskas S. 1976. Lazdininkų senkapio (Kretingos raj.) archeologinių tyrinėjimų ataskaita. 1–3 dalys. In: *LII. F. 1. Nr. 453 a–c.*

Patkauskas S. 1980. Lazdininkų senkapio apskritieji kabučiai. In: *Muziejai ir paminklai.* T. 2. Vilnius, p. 64–70.

Puzinas J. 1938. Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys (1918–1938 metų Lietuvos proistorinių tyrinėjimų apžvalga). Kaunas.

Rickevičiūtė K. 1982. Lazdininkų senkapio (Kretingos raj.) 1982 m. tyrinėjimų dienoraštis. In: *LII. F. Nr. 1012.*

Rickevičiūtė K. 1984a. Segės iš Lazdininkų. In: *Muziejai ir paminklai*. T. 6. Vilnius, p. 45–48.

Rickevičiūtė K. 1984b. Lazdininkų plokštinio kapinyno tyrinėjimai. In: *ATL 1982 ir 1983 metais*. Vilnius, p. 86–88.

Simniškytė A. 1998. Geriamieji ragai Lietuvoje. In: *LA*. T. 15. Vilnius, p. 185–245.

Šimėnas V. 1996. Smailieji kovos peiliai-durklai baltų kraštuose I m. e. tūkstantmečio viduryje. In: *Vidurio Lietuvos archeologija. Etnokultūriniai ryšiai*. Vilnius, p. 27–71.

Tautavičius A. 1978. Dalgiai. In: *LAA*. T. 4. Vilnius, p. 117–121, žem. 65.

Tautavičius A. 1996. Vidurinysis geležies amžius Lietuvoje (V–IX a.). Vilnius.

Urbańczyk P. 1978. Geneza wczesnośredniowiecznych metalowych pochew broni białej ze stanowisk kultury pruskiej. In: *Przegląd archeologiczny*. T. 26. Warszawa. p. 107–145.

Urtāns J. 1996. Izrakumi jaunsvirlaukas Gaigeļu-Viduču senakapos. In: *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu 1994. un 1995. gada pētījumu rezultātiem*. Rīga, p. 117–199.

Vaitkuskienė L. 1978. Lankinės laiptelinės segės. In: *LAA*. T. IV, p. 45–46, žem. 32: 1.

Vaitkuskienė L. 1995. Pagrybio kapinynas. In: *LA*. T. 13. Vilnius.

Varnas A. 1978. Gintaro apdirbimas. In: *Lietuvių materialinė kultūra IX–XIII amžiuje*. T. I, Vilnius, p. 117–124.

Åberg N. 1919. Ostpreussen in der Völkerwanderungszeit. Uppsala–Leipzig.

Казакявичюс В. 1988. Оружие балтских племен II–VIII веков на территории Литвы. Вильнюс.

Кулаков В. И. 1989. Могильники западной части мазурского поозерия конца V–начала VIII вв. (по материалам раскопок 1878–1938 вв.). In: *Barbaricum 1989*. Warszawa, p. 148–273.

A WARRIOR OF THE FIRST HALF OF THE SEVENTH CENTURY FROM THE LAZDININKAI (KALNALAUKIS) CEMETERY

Audronė Bliujienė and Donatas Butkus

Summary

Rich warrior grave 73 was found in the south-eastern part of the cemetery within excavations of 2000 (KrM LS 2561/196–215). Diseased persons was buried in a grave pit which has measures of 275x54 cm and was deep of 86 cm. Diseased individual was put into the hollowed – out log coffin and buried at the beginning of the summer. About the time of bury possible to know from ripening of a maple seed (*Acer platanoides*). Maple seed was found between belt plates. Enough big parts of the hollowed – out log coffin was discovered in preparation of the grave 73 in the deep of 60–65 cm. From a skeleton of diseased person survived only upper part of death's head, fragment of upper maxilla and two teeth. From the other parts of the skeleton was found fragments of femur skin – bone and bones of the left hand. The burial posture of the diseased person permit to maintain that head of individual was orientated to north-west (280°). Diseased individual was buried in extended position, right hand was put on the breast of the buried individual; left hand was extended (fig. 1). At Lazdininkai grave 73 was buried individual about 20–25 years old, according to the grave goods male. In was mentioned that it has been tried to disentomb the burial. Phenomenon of such disentombing is not clear enough.

Traces of bronze drinking horn orifice binding and the remains of the clay pot miniature were found in the end of hollowed – out log coffin above the head of the buried individual, in the left side (fig. 1: 1–2). Two spearheads there were discovered at the left side of the buried individual head on the coffin side (fig. 1: 4–5; 2: 1–2). One of the spearheads was 27,5 long with a pronounced midrib. Another spearhead was 60,5 cm long, with very narrow upper part. This spear-

head should be ascribed to the type I d, according to Lithuanian weapons typology. However, there are not so long spearheads found in Lithuania before. Iron-socketed axe, scythe, riding bit with a three-jointed mouthpiece and sandstone whetstone was put above the head diseased person (fig. 1: 6–9; 2: 3, 5–7). Small truncated biconical, lathed amber bead was found near the maxilla of buried individual (fig. 1: 10; 8: 3). Three fibulae have been fastening cloth of the buried individual on a breast (fig. 1: 11–13; 6, 8). One of them crossbow zoomorphic brooch is 13 cm length; width of an axis is 13,6 cm (fig. 1: 11; 6). The foot, bow, spiral and end knobs of axle are made from bronze; axis and pin are produced from iron. Two silver rings ending the fibula foot. Head of an animal with elongated eyes adorned fibula foot. Eyes of animal are made from blue glasses. Two different relief geometrical motifs decorated the bow and foot of the brooch. *Metopine* plate, covered by silver plate with blue glass adorned bow of crossbow zoomorphic fibula. The variety of metals and blue glasses of crossbow zoomorphic fibula, gives possibility established stylistic links with hunic polichromic style of the fifth–sixth centuries and latest Germanic cloisonné style. The crossbow zoomorphic fibula is dated to the first half of the seventh century.

Two others bronze crossbow fibulae with ladder fastened cloth of buried individual (fig. 1: 12–13; 8: 1–2). Both fibulae belong to the earliest type of such brooches and have been dated to the second half of the sixth century–seventh century. Two bronze spiral rings adorned the left hand of the buried individual (fig. 1: 18–19; 8). One bronze spiral ring was on the right hand of the buried individual (fig. 1: 18–19; 8: 2).

One-edged sword with splendid scabbard and strap-handle was put on the breast of buried individual (fig. 1: 15,3). The sword is 54,5 cm long; width of blade is 3,5 cm. One-edged sword blade long 44 cm. Sword does not has cross-guard. Such sword is dated to the fifth–eight centuries in Lithuania. Curonians started to use one-edged sword in the first half of the seventh century. One edged sword was put into a very richly adorned scabbard. Scabbard, perhaps were made from wood. Four zoomorphic pendants were hung to scabbard. Strap-handle was fastened scabbard to the belt. Spacer rosettes, silver bindings, bronze rivets adorned strap-handle belts (fig. 3). There were found the details of the belt in the area of the waist and knees (fig. 1: 17; 4). The belt has fifth bronze openwork belt plates and silver belt plates (fig. 4: 3–5). Bronze openwork belt plates were found under silver ones. Belt has bronze covered by silver plate end of irregular shape (fig. 4: 2). Four lancets shaped pendants were a part of the belt embellishment (fig. 4: 6). The one-edged sword through the system of the small belts was hang up to the splendid belt. Smaller hafted knife was found beside the one-edged sword (fig. 1: 16; 2: 4).

Chronology, social and ethnical dependence of the buried individual. Abundant, without analogues in Lithuania, grave goods show that at Lazdininkai grave 73 was buried noble warrior, horseman, who has connections with western Mazurian Lakeland, Sambian Peninsula and Gotland (fig. 1–9).

One-edged swords are known from the sixth–eighth centuries in the territory of the Baltic tribes. The spearheads found in the grave are characteristic to the sixth–seventh centuries. The order of the putting of the additional grave goods (spear-

heads, socketed axe, scythe, riding bit, whetstone) – in the left side above the head of the buried individual – is characteristic to the cemeteries of the Lithuanian seaside not only in the Roman Iron Age and Migration Period, but also to the burials of Curonian warriors in the seventh–ninth centuries. Such funeral elements as position of the drinking horn above the head of the buried individual, belt place on the breast of the buried individual are common Curonian burials. The bronze openwork belt plates and lancet shaped pendants shows point close connections of buried individual to Mazurian Lakeland, Sambian Peninsula, and Scandinavia.

Geometrical motifs of some details on scabbard and crossbow zoomorphical fibula („the gees feet“; fig. 5) were known only from the archaeological material of the fifth–sixth century. Until now, V type plaited pattern was known only from the Southern Curonian burial sites of the eight–ninth centuries.

Conclusions: Noble warrior was buried at Lazdininkai cemetery, grave 73, in the first half of the seventh century. Evidentially, young man from Lazdininkai grave 73 has been belonging to warrior elite of western Balts society. Such complex of grave goods is found for the first time in Lithuania. Archaeological material from Lazdininkai fills up the chronological gap between graves of sea coastal Lithuania cemeteries and Curonian burials. All grave goods found in the grave 73 show development of artefact types, forms and stylistic peculiarities and links with other regions in the end of the sixth–the first half of the seventh century. This fact also gives possibility to make conclusions about sources on which ethnical bases Curonian's build their society.

Įteikta 2001 m. gegužės mėn.